

Euroopan
komissio

Sosiaaliturvaoikeudet

Tšekin tasavallassa

Tämän oppaan tiedot on koottu ja päivitetty tiiviissä yhteistyössä sosiaaliturvan keskinäisen tietojärjestelmän (MISSOC) kansallisten yhteyshenkilöiden kanssa.

Lisätietoja MISSOC-verkostosta on sivulla

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=815>

Tässä oppaassa kuvaillaan yleisesti kunkin maan sosiaaliturvajärjestelmää. Lisätietoja saa muista MISSOCin julkaisuista, jotka kaikki löytyvät edellä mainitusta linkistä. Voit myös ottaa yhteyttä tämän oppaan liitteessä I lueteltuihin toimivaltaisiin viranomaisiin ja laitoksiin.

Euroopan komission ja kenenkään sen puolesta toimivan henkilön ei voida katsoa olevan vastuussa tämän julkaisun sisältämien tietojen mahdollisesta käytöstä.

SISÄLLYSLUETTELO

I luku: Johdanto, järjestäminen ja rahoitus	4
Johdanto	4
Sosiaaliturvan järjestäminen	4
Sosiaaliavustus.....	5
II luku: Terveystenhoito	7
Terveystenhoidon saamisen edellytykset	7
Mitä järjestelmä kattaa?	7
Hoidon saaminen	8
III luku: Sairausetuudet	9
Sairausetuuksien saamisen edellytykset	9
Mitä järjestelmä kattaa?	9
Sairauspäivärahan saaminen.....	10
IV luku: Äitiys- ja isyysetuudet.....	11
Äitiys- ja isyysetuuksien saamisen edellytykset	11
Mitä järjestelmä kattaa?	11
Äitiys- ja isyysetuuksien saaminen.....	12
Luku V: Työkyvyttömyysetuudet	13
Työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykset.....	13
Mitä järjestelmä kattaa?	13
Työkyvyttömyysetuuksien saaminen	15
Luku VI: Vanhuuseläkkeet ja -etuudet	16
Vanhuusetuuksien saamisen edellytykset.....	16
Mitä järjestelmä kattaa?	16
Vanhuusetuuksien saaminen	17
VII luku: Eloonjääneiden etuudet.....	19
Edellytykset jälkeenseurajääneiden etuuksien saamiseksi	19
Mitä järjestelmä kattaa?	19
Eloonjääneiden etuuksien saaminen	20
VIII luku: Työtapaturma- ja ammattitautietuudet	21
Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saamisen edellytykset	21
Mitä järjestelmä kattaa?	21
Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saaminen.....	23
IX luku: Perhe-etuudet.....	24
Perhe-etuuksien saamisen edellytykset.....	24
Mitä järjestelmä kattaa?	25
Perhe-etuuksien saaminen	25
X luku: Työttömyys	26
Työttömyysetuuksien saamisen edellytykset	26
Mitä järjestelmä kattaa?	26
Työttömyysetuuksien saaminen	27
XI luku: Vähimmäistoimeentulo.....	28
Vähimmäistoimeentuloetuuksien saamisen edellytykset.....	28
Mitä järjestelmä kattaa?	28
Vähimmäistoimeentuloetuuksien saaminen	28
XII luku: Pitkäaikaishoito	30
Pitkäaikaishoidon saamisen edellytykset	30
Mitä järjestelmä kattaa?	30
Pitkäaikaishoidon saaminen.....	30
Liite: Sosiaaliturvalaitosten yhteystiedot ja hyödyllisiä Internet-osoitteita	31

I luku: Johdanto, järjestäminen ja rahoitus

Johdanto

Tšekin tasavallan sosiaaliturvajärjestelmä muodostuu eläke-, sairaus- ja sairausvakuutusjärjestelmästä, kansallisesta työllisyyspolitiikasta ja maksuihin perustumattomasta sosiaaliturvajärjestelmästä. Sairausvakuutusjärjestelmä rahoitetaan sairausvakuutuskassoista. Muut järjestelmän osat rahoitetaan valtion talousarviosta. Vakuutusmaksuja maksavat työnantajat ja palkansaajat tai itsenäiset ammatinharjoittajat. Sairausvakuutus, eläkevakuutus ja kansallinen työllisyyspolitiikan järjestelmä ovat pakollisia kaikille työssä käyville henkilöille, kun taas sairausvakuutusjärjestelmä on pakollinen palkansaajille ja vapaaehtoinen itsenäisille ammatinharjoittajille. Lisäksi tiettyjä henkilöitä pidetään vakuutettuina ilman että heidän tarvitsee maksaa vakuutusmaksuja (opiskelijat, äitiyslomalla olevat naiset jne.), jos tietyt ehdot täyttyvät.

Jokaisella, joka asuu pysyvästi tai työskentelee palkansaajana Tšekin tasavallassa, on oltava sairausvakuutus. Myös Euroopan unionin kansalaiset, jotka työskentelevät palkansaajina tai itsenäisinä ammatinharjoittajina Tšekin tasavallassa, vakuutetaan. Valtio maksaa vakuutusmaksut tiettyjen henkilöiden puolesta. Heitä ovat muun muassa lapset, joilla ei ole tuloja (26 vuoden ikään asti), eläkeläiset, lapsilisän saajat, äitiyslomalla olevat naiset ja työnhakijat. Sairausvakuutuksia hoitaa yhdeksän sairausvakuutuskassaa, jotka ovat yksityisoikeudellisia riippumattomia laitoksia.

Työttömyysvakuutus on pakollinen sosiaalivakuutusjärjestelmä, joka rahoitetaan työssäkäyvän väestön (myös itsenäisten ammatinharjoittajien) suorittamalla maksuilla ja josta maksetaan ansiosidonnaisia etuuksia.

Valtion sosiaaliturvajärjestelmä on maksuihin perustumaton järjestelmä, joka rahoitetaan valtion talousarviosta ja jota valtuutetut valtion elimet hallinnoivat. Valtion sosiaaliturvajärjestelmästä avustetaan erityisesti perheitä, joihin kuuluu huollettavia lapsia ja joiden on todettu olevan sellaisessa sosiaalisessa tilanteessa, josta perhe ei selviydy omin varoin ja keinoin.

Verovaroin rahoitettuihin sosiaaliturvan etuuksiin kuuluu sosiaalipalvelujärjestelmän lisäksi tiettyjä vammaisille tarkoitettuja kertaetuuksia sekä puutteenalaisille tarkoitettu tukijärjestelmä, joka on tarkoitettu hyvin pienituloisille henkilöille. Sen päätavoitteena on turvata elämiseen ja asumiseen liittyvät perustarpeet. Avun saaminen edellyttää sitä, että tulot ovat pienet ja ettei henkilö kykene parantamaan tilannettaan omin voimin (tekemällä työtä, hyödyntämällä omaisuuttaan tai muilla keinoin).

Sosiaaliturvan järjestäminen

Terveydenhoito

Terveydenhuollosta vastaava valtionhallinnon keskusviranomaisena on terveysministeriö (*Ministerstvo zdravotnictví*), joka muun muassa valmistelee alan lainsäädännön. Sairausvakuutus on pakollinen kaikille, jotka asuvat pysyvästi Tšekin

tasavallassa tai joiden työnantajan rekisteröity toimipaikka on Tšekin tasavallassa, sekä niille, jotka kuuluvat EU:n säädösten tai kahdenvälisten sopimusten soveltamisalaan. Vakuutuksia tarjoavat kahdeksan sairausvakuutusyhtiötä, jotka ovat riippumattomia oikeudellisia yksiköitä. Edunsaajat voivat valita vapaasti sairausvakuutusyhtiön sekä terveydenhuoltopalvelujen tarjoajan, joka on tehnyt sopimuksen edunsaajan valitseman sairausvakuutusyhtiön kanssa. Laki turvaa vakuutussopimusehdot sekä terveydenhoitopalvelujen saatavuuden ja laadun.

Vanhuus-, työkyvyttömyys-, sairaus- ja eloonjääneiden rahaetuudet

Työ- ja sosiaaliministeriö (*MOLSA*) (*Ministerstvo práce a sociálních věcí*) vastaa koko sosiaaliturvan alan lainsäädännön laatimisesta (sairausvakuutusta lukuun ottamatta). Tšekin tasavallan sosiaaliturvahallinnon (*Česká správa sociálního zabezpečení, CSSZ*) toimistot hoitavat hallinnolliset tehtävät. Sosiaaliturvahallinto toimii ministeriön alaisuudessa, ja ministeriö valvoo sen toimintaa. Tšekin tasavallan sosiaaliturvahallinnon keskus (*Ústředí České správy sociálního zabezpečení, CSSZ*) valvoo 76:ta paikallista sosiaaliturvaviranomaista (*Okresní správa sociálního zabezpečení, OSSZ*).

CSSZ:n tärkeimpänä tehtävänä on kerätä vakuutusmaksuja eläkevakuutuksen perusjärjestelmään, sairausvakuutusjärjestelmään ja julkisen työllisyyspolitiikan järjestelmään (työttömyysvakuutus ja työllisyyspolitiikkaan liittyvät ohjelmat). Lisäksi CSSZ laskee ja maksaa eläke- ja sairausetuudet ja vastaa vakuutettujen tietojen hallinnasta (kansallisen työllisyyspolitiikan järjestelmää lukuun ottamatta).

Työttömyysetuudet

14 paikallista työvoimatoimistoa (*Úřad práce*) ja niiden toimipaikat toimivat kukin omalla alueellaan Tšekin tasavallan työministeriön työllisyyspolitiikasta ja työmarkkinoista vastaavan osaston (*Sekce trhu práce*) alaisuudessa, jota hallinnoi MOLSA:n työmarkkinajaosto. Ne vastaavat lähinnä työttömyysetuuksien maksamisesta, työnhakijarekisterien ylläpitämisestä sekä työllistymismahdollisuuksien parantamisesta ja lisäämisestä. Lisäksi ne suunnittelevat ja toteuttavat työllisyysohjelmia (työnvälitys, ammatinvalinnanohjaus, ammatillinen uudelleensijoittuminen jne.).

Perhe-etuudet

Paikalliset työvoimatoimistot (*Úřad práce*) ja niiden toimipisteet hallinnoivat valtion sosiaaliturvajärjestelmiä, jotka kattavat perhe-etuudet ja hautausavustuksen. Ne hoitavat kaikkia valtion sosiaalietuuksien hallinnointiin liittyviä tehtäviä, kuten ottavat vastaan hakemuksia, kirjaavat hakijoita, keräävät tarvittavia tietoja, käyttävät maanlaajuista tietojärjestelmää, myöntävät etuuksia ja tekevät virallisia päätöksiä.

Sosiaalivastus

Kertaluonteiset tai toistuvat etuudet myöntävät paikalliset työvoimatoimistot ja niiden toimipisteet, ja ne rahoitetaan valtion talousarviosta (yleisin verovaroin). Ne ovat lakisääteisiä tai valinnaisia etuuksia erityisten apuvälineiden hankintaa, asunnon mukauttamista, moottoriajoneuvon hankintaa, mukauttamista ja käyttöä, henkilökohtaisia kuljetuksia ja opaskoiran ruokkimista varten.

Puutteenalaisten tukijärjestelmästä myönnetään seuraavia toistuvia tai kertaluonteisia etuuksia: toimeentulotuki, asumislisä ja ylimääräinen välitön avustus. Etuudet on

tarkoitettu vähävaraisille tai hätätilanteessa oleville henkilöille. Puutteenalaisten tukijärjestelmää hallinnoivat paikalliset työvoimatoimistot ja niiden toimipisteet, ja tuki rahoitetaan valtion talousarviosta (yleisin verovaroin).

Sosiaalipalvelut tarjoavat apua ja tukea vaikeassa sosiaalisessa tilanteessa oleville henkilöille ja maksavat hoitotukea. Hoitotuki on kuukausittain maksettava toistuva tuki henkilöille, jotka ovat pitkäaikaissairauden vuoksi riippuvaisia toisen henkilön avusta. Hoitotukea hallinnoivat paikalliset työvoimatoimistot ja niiden toimipisteet, ja se rahoitetaan valtion talousarviosta (yleisin verovaroin).

Pitkäaikaishoito

Pitkäaikaishoitoa ei tarjota yhdestä ainoasta järjestelmästä, vaan se kuuluu osittain terveydenhuoltojärjestelmään, josta vastaa terveysministeriö, sekä sosiaalipalvelujärjestelmään, josta vastaa työ- ja sosiaaliministeriö.

Rahoitus

Sosiaalivakuutusjärjestelmä ja työttömyystuet rahoitetaan työnantajien ja työntekijöiden maksuilla. Terveys- ja sosiaalihuoltojärjestelmä rahoitetaan maksuin ja verovaroin. Perhe-etuudet ja sosiaalituki rahoitetaan verovaroin.

II luku: Terveystenhoito

Terveystenhoidon saamisen edellytykset

Julkisen terveystenhoidon ja pakollisen sairausvakuutuksen piiriin kuuluvat kaikki henkilöt, jotka asuvat pysyvästi Tšekin tasavallassa, työskentelevät yrityksessä, jonka rekisteröity toimipaikka on Tšekin tasavallassa tai toimivat Tšekin lainsäädännön mukaisesti itsenäisinä ammattinharjoittajina.

Mitä järjestelmä kattaa?

Vakuutettu voi valita vapaasti perusterveystenhoidon yleislääkärin, joka on tehnyt sopimuksen hänen vakuutusyhtiönsä kanssa. Hän voi rekisteröidä omalääkäriin uuden lääkäriin kolmen kuukauden välein. Sitä, kenet potilas valitsee lääkäriin, ei rajoiteta millään tavalla.

Lääkäri-, erikoislääkäri- tai hammaslääkärikäynti maksaa 30 korunaa (1,16 euroa), jos henkilölle tehdään lääkärintarkastus, ja käynti päivystyslääkärillä maksaa 90 korunaa (3,49 euroa). Sairaalahoidosta (laitoshoidosta ja kattavasta kylpylahoidosta) peritään maksu, joka on 100 korunaa (3,88 euroa) päivässä.

Monet henkilöryhmät on vapautettu säädetyistä maksuista, esimerkiksi:

- lastenkodeissa asuvat lapset
- sijaisperheeseen sijoitetut lapset
- vammaistenhoidolaitoksissa tai vanhainkodeissa asuvat henkilöt, joiden tuloista jäljelle jäävä osuus (joka täsmennetään toisessa säädöksessä) on alle 800 korunaa (31 euroa)
- henkilöt, jotka tuomioistuin on määrännyt suojahoitoon
- puutteenalaisiksi todetut henkilöt
- tartuntataudin vuoksi hoitoa saavat henkilöt.

Maksuja ei veloiteta myöskään silloin, kun kyse on ennaltaehkäisevästä tarkastuksesta, tietyille potilasryhmille (kuten raskaana oleville naisille) annettavasta poliklinikkahoidosta, keinomunuaishoidosta, laboratoriotutkimuksista, tutkimuksista sairauden diagnosoimiseksi tai verensiirron tekevän lääkäriin tutkimuksesta, tai jos potilas on alle 18-vuotias.

Avoterveystenhoidon maksut muodostuvat lääkkeistä ja lääkinällisistä laitteista perittävistä osamaksuista. Kustakin reseptilääkkeestä peritään sääntömääräinen 30 korunan (1,16 euron) maksu. Näistä maksuista vapautetaan samoin perustein kuin edellä.

Hammashoitomaksut korvataan erityisen hinnaston mukaan, eikä potilaan tarvitse maksaa hoitoa itse, ellei laissa toisin säädetä.

Hoidon saaminen

Potilas pääsee hoitoon suoraan, eikä hoitoon pääsyä rajoiteta "portinvartijajärjestelmällä". Ainoa rajoitus koskee tapauksia, joissa henkilöt haluavat yleisen sairausvakuutuksen kattamaa ei-kiireellistä hoitoa: tällöin palveluntarjoajan on täytynyt tehdä sopimus potilaan sairausvakuutusyhtiön kanssa. Yleislääkärin tai erikoislääkärin kirjoitettua lähetteen henkilö saa valita vapaasti sopimussairaaloiden väliltä.

III luku: Sairausetuudet

Sairausetuuksien saamisen edellytykset

Sairausvakuutus on osa sosiaalivakuutusjärjestelmää, joka on pakollinen palkansaajille, jotka saavat tuloihinsa suhteutettuja etuuksia. Itsenäisille ammatinharjoittajille tämä osa vakuutusjärjestelmää on vapaaehtoinen.

Palkansaajien, joiden kuukausiansiot ovat alle 2 000 Tšekin korunaa (78 euroa) tai jotka työskentelevät alle 14 peräkkäistä kalenteripäivää kuukaudessa, ei tarvitse ottaa vakuutusta. Palkansaajien sairausvakuutusjärjestelmästä maksetaan neljänlaisia etuuksia:

- sairauspäiväraha
- hoitotuki
- raskausajan avustus ja äitiysavustus
- äitiyspäiväraha.

Itsenäisille ammatinharjoittajille sairausvakuutus on vapaaehtoinen, ja siitä maksetaan sairauspäivärahaa ja äitiyspäivärahaa.

Sairauspäivärahaa maksetaan lääkärintodistuksella vahvistetun työkyvyttömyyden perusteella sairauden 22. kalenteripäivästä alkaen. Työnantaja maksaa palkkaa 4.–21. kalenteripäivän ajalta jokaisesta sairauden takia tekemättä jääneestä työpäivästä. Työskentelyjaksoa tai karenssi-aikaa koskevia ehtoja ei ole. Voidakseen saada päivärahaa itsenäisen ammatinharjoittajan, joka on ottanut vapaaehtoisen vakuutuksen ja valinnut sairausvakuutusmaksun määrän, on täytynyt kuulua itsenäisten ammatinharjoittajien sairausvakuutuksen piiriin vähintään kolme kuukautta ennen tilapäisen työkyvyttömyyden syntymistä.

Hoitotukea maksetaan palkansaajalle, jolla on huollettavanaan sairas lapsi tai perheenjäsen. Edellytyksenä on, että sairastunut henkilö asuu samassa taloudessa palkansaajan kanssa (lukuun ottamatta alle kymmenvuotiaita lapsia), ettei kukaan muu voi hoitaa sairastunutta henkilöä ja ettei sairastuneen henkilön ole mahdollista päästä sairaalahoitoon.

Mitä järjestelmä kattaa?

Etuuksien määrä perustuu viitemäärään (arviointiperuste), joka lasketaan muuntamalla viimeisten 12 kuukauden aikaiset bruttotulot päivätuloiksi, jotka otetaan huomioon seuraavasti:

- alle 825 korunaa (32 euroa): 90 %
- 825–1 237 korunaa (32–48 euroa): 60 %
- 1 237–2 474 korunaa (48–96 euroa): 30 %
- 2 474 korunan (96 euron) rajan ylittäviä tuloja ei oteta huomioon.

Sairauspäivärahan määrä lasketaan päivittäisen viitesumman perusteella seuraavasti:

- hoitotuki 60 % päivittäisestä viitemäärästä;
- sairauspäiväraha: 60 % päivittäisestä viitemäärästä 15. kalenteripäivästä alkaen.

Sairauspäivärahaa myönnetään kalenteripäivittäin. Sitä maksetaan enintään yksi vuosi ensimmäisestä työkyvyttömyyspäivästä lähtien, mutta ei enää tämän jälkeen eikä sen jälkeen, kun henkilöllä on todettu täydellinen tai osittainen invaliditeetti.

Kun kyseessä on vanhuuseläkkeen saaja tai henkilö, jolle maksetaan työkyvyttömyyseläkettä täydellisen invaliditeetin perusteella, sairauspäivärahaa maksetaan niin kauan kuin henkilö on työkyvytön, jos työkyvyttömyys johtuu ammattitaudista tai työtapaturmasta. Sairauspäivärahaa voidaan maksaa enintään 70 kalenteripäivää yhden kalenterivuoden aikana tai 70 päivän ajan, jos työkyvyttömyys jakaantuu kahdelle kalenterivuodelle. Päivittäinen viitesumma lasketaan keskimääräisten bruttotulojen perusteella.

Hoitotukea myönnetään enintään yhdeksäksi ensimmäiseksi kalenteripäiväksi tai enintään kuudeksitoista kalenteripäiväksi, jos palkansaaja asuu yksin ja hänen on huolehdittava oppivelvollisesta lapsesta, joka joutuisi muutoin olemaan yksin.

Sairauspäivärahan saaminen

Sairauspäivärahaa haetaan erityisellä lomakkeella, jonka lääkäri vahvistaa ensimmäisenä sairauspäivänä. Palkansaajat jättävät hakemuksen työnantajalleen, ja itsenäiset ammatinharjoittajat jättävät sen oman alueensa laitokselle, joka käsittelee sosiaaliturva-asioita.

Jokainen palkansaaja, jonka työsuhde päättyy mutta jonka vakuutus on yhä voimassa, on oikeutettu etuuksiin. Vakuutus on voimassa 7 päivää siitä päivästä lähtien, jona työsuhde päättyy. Jos palkansaaja on työskennellyt työpaikassaan lyhyemmän ajan kuin edellisessä työpaikassaan, vakuutuksen voimassaoloaika vastaa vain tosiasiallisesti tehtyjen työpäivien määrää.

IV luku: Äitiys- ja isyysetuudet

Äitiys- ja isyysetuuksien saamisen edellytykset

Sen lisäksi, että sosiaaliturvajärjestelmä kattaa syntymää edeltävän ja syntymän jälkeisen hoidon, myös maksuttoman synnytyksen ja sairaalahoidon, järjestelmästä maksetaan äitiyden ja isyyden perusteella rahaetuuksia.

Jotta naispuolinen palkansaaja voisi saada äitiyspäivärahaa, häneltä edellytetään, että hän on maksanut sairausvakuutusmaksuja vähintään 270 kalenteripäivältä lapsen syntymistä edeltäneiden kahden vuoden aikana. Itsenäisiltä ammatinharjoittajilta edellytetään, että he ovat maksaneet sairausvakuutusmaksut ja ovat kuuluneet itsenäisten ammatinharjoittajien sairausvakuutuksen piiriin vähintään 180 päivää lapsen syntymää edeltäneen vuoden aikana.

Raskausajan avustusta maksetaan raskaana olevalle palkansaajalle tai äidille enintään yhdeksän kuukautta synnytyksen jälkeen, jos hänet on siirretty raskautensa vuoksi toisiin työtehtäviin, joista maksettava palkka on hänen aikaisempia ansioitaan pienempi.

Mitä järjestelmä kattaa?

Äitiyspäiväraha on 70 % viitemäärästä.

Äitiyspäivärahaa myönnetään enintään 28 viikoksi. Sitä voidaan myöntää 37 viikoksi naiselle, joka synnyttää kerralla useamman kuin yhden lapsen tai jolla on huollettavanaan vähintään kaksi omaa lasta, taikka naimattomille, leskeksi jääneille tai eronneille naisille tai naisille, jotka ovat yksin jostakin muusta merkittävästä syystä tai jotka eivät asu yhdessä kumppaninsa kanssa. Äitiyspäivärahaa myönnetään enintään 22 tai 31 viikoksi tai poikkeuksellisesti siihen saakka, kunnes lapsi saavuttaa kahdeksan kuukauden iän, kun päivärahan saaja ottaa pysyvästi huollettavakseen lapsen toimivaltaisen elimen päätöksen nojalla tai lapsen, jonka äiti on kuollut, ja kun hän ottaa huollettavakseen lapsen, jonka huoltajana toimii sellaisen naisen mies, joka ei kykene terveydellisistä syistä huolehtimaan lapsesta ja joka ei saa äitiyden perusteella maksettavia etuuksia.

Avustuksen määrä vastaa ennen siirtoa maksetun keskimääräisen päiväpalkan ja siirron jälkeisen päiväpalkan välistä erotusta.

Päivittäinen viitesumma lasketaan kuukausittaisten bruttoansioiden perusteella seuraavasti:

- alle 825 korunaa (32 euroa): 100 %
- 825–1 237 korunaa (32–48 euroa): 60 %
- 1 237–2 474 korunaa (48–96 euroa): 30 %
- 2 474 korunan (96 euron) rajan ylittäviä tuloja ei oteta huomioon.

Raskausajan avustusta maksetaan enintään siihen saakka, kunnes nainen aloittaa äitiyslomansa, ja äitiysavustusta enintään yhdeksän kuukautta lapsen syntymän

jälkeen. Niiden naisten kohdalla, joiden työsuhde päättyy raskauden aikana, vakuutuksen voimassaolo jatkuu kuusi kuukautta. Sama koskee itsenäisiä ammatinharjoittajia.

Äitiys- ja isyysetuuksien saaminen

Äitiyspäivärahan hakeminen edellyttää lääkärintodistusta, jossa vahvistetaan raskaus. Jos nainen haluaa adoptoida lapsen, hänen on haettava äitiyspäivärahaa kirjallisesti.

Luku V: Työkyvyttömyysetuudet

Työkyvyttömyysetuuksien saamisen edellytykset

Työkyvyttömyysasteita on kolme. Kolmannen asteen työkyvyttömyys tarkoittaa sitä, että henkilön kyky harjoittaa taloudellista toimintaa on alentunut ainakin 70 %. Toisen asteen työkyvyttömyys tarkoittaa sitä, että henkilön kyky harjoittaa taloudellista toimintaa on alentunut 50–69 %, ja ensimmäisen asteen työkyvyttömyys sitä, että alenema on 35–49 %. Ensimmäisen asteen työkyvyttömyys katsotaan etuuksien saamisen kannalta työkyvyttömyyden vähimmäistasoksi.

Se, kuinka pitkään henkilön on täytynyt olla vakuutettuna voidakseen saada eläkettä, riippuu siitä, missä iässä vamma ilmenee:

- alle 20-vuotias: alle yhden vuoden vakuutusaika riittää
- 20–22 vuoden iässä: yksi vuosi
- 22–24 vuoden iässä: kaksi vuotta
- 24–26 vuoden iässä: kolme vuotta
- 26–28 vuoden iässä: neljä vuotta
- 28–38 vuoden iässä: viisi vuotta
- yli 38 vuoden iässä: viisi vuotta (viimeisten kymmenen vuoden aikana) tai kymmenen vuotta (viimeisten 20 vuoden aikana).

Jos vakuutettu on 28–38-vuotias, vakuutusvuosien vähimmäismäärää arvioidaan työkyvyttömyyden ilmenemistä edeltävien kymmenen vuoden viitekauden ajalta. Jos vakuutettu on yli 38-vuotias, viitekausi on 10 tai 20 vuotta (ks. edellä esitetty).

Henkilöt, joiden vamma on syntynyt ennen 18 vuoden ikää (ns. lapsuudestaan asti vammaiset), saavat täydestä työkyvyttömyydestä maksettavaa eläkettä.

Mitä järjestelmä kattaa?

Etuuksia myönnetään työkyvyttömyyden alkamisen ja tervehtymisen tai 65-vuotissyntymäpäivän väliseksi ajaksi. Kun työkyvytön saavuttaa eläkeiän, hän voi hakea vanhuuseläkettä, jota maksetaan, jos sen määrä on suurempi.

Henkilön keskimääräiset ansiot ja hänen vakuutusaikansa pituus ratkaisevat eläkkeen määrän. Kaikki eläkkeet muodostuvat kahdesta osasta: perussummasta, joka on 2 230 korunaa (87 euroa) kuukaudessa, sekä ansiosidonnaisesta prosenttiosuudesta, jota laskettaessa otetaan huomioon henkilökohtainen laskentaperuste ja se, kuinka monta vuotta henkilö on kuulunut vakuutuksen piiriin. Pienimmän prosenttiosuuden mukainen määrä on 770 korunaa (30 euroa). Henkilökohtainen viitemäärä perustuu henkilön keskimääräisiin bruttoansioihin työkyvyttömyyden ilmenemistä edeltävien vuosien ajalta. Tämä viitekausi oli alun perin kymmenen vuotta, mutta sitä pidennetään yhden vuoden verran kutakin vuotta kohden enintään 30 kalenterivuoteen. Se kattaa tällä hetkellä kaikki tulot vuodesta 1985 lähtien.

Eri vakuutustyyppeihin sovelletaan erilaista kaavaa. Työkyvyttömyyseläkettä maksetaan kolmannen asteen työkyvyttömyyden perusteella 1,5 % henkilökohtaisesta

viitemäärästä kutakin vakuutusvuotta kohden. Ensimmäisen ja toisen asteen työkyvyttömyyden perusteella työkyvyttömyyseläkettä maksetaan 0,5 ja 0,75 % henkilökohtaisesta viitemäärästä kutakin vakuutusvuotta kohden. Lapsuudestaan asti vammaisten tapauksessa se on 45 % yleisestä vuotuisesta laskentaperusteesta, joka vahvistetaan kansallisen keskimääräisen kuukausipalkan perusteella, samojen vähennysten jälkeen, jotka tehdään henkilökohtaiseen laskentaperusteeseen eläkkeen myöntämistä edeltävän vuoden osalta. Kaavaa käytetään myös niiden henkilöiden tapauksessa, jotka ovat kuuluneet vakuutuksen piiriin vähintään 15 vuotta (hyvitettyjä vakuutuskausia lukuun ottamatta) ja joiden eläke olisi muutoin pienempi.

Erityistä huomioon otettavaa

Kausia, jolloin vakuutusmaksuja ei ole maksettu, hyvitetään seuraaville henkilöille (koskee eläkkeitä yleisesti):

- kokopäiväisesti toisen asteen oppilaitoksessa tai yliopistossa opiskeleville opiskelijoille vuotta 1. tammikuuta 2010 edeltävien opintojaksojen osalta (enintään kuusi vuotta 18 vuoden iän saavuttamisen jälkeen)
- työvoimatoimistoon työnhakijoiksi ilmoittautuneille henkilöille niiden jaksojen osalta, jolloin heille on maksettu työttömyystukea (enintään kolme vuotta 55 vuotta täyttäneiden ja enintään yksi vuosi alle 55-vuotiaiden kohdalla)
- henkilöille, joiden työkyky on alentunut ja jotka ovat työvalmennuksessa
- siviili- tai asepalvelustaan suorittaville
- henkilöille, jotka hoitavat alle nelivuotiaista lasta (tai alle kymmenvuotiaista lasta, jos lapsella on vakava pitkäaikainen vamma, jonka vuoksi hän tarvitsee erityistä huolenpitoa)
- vammaisia hoitaville
- kolmannen asteen työkyvyttömyydestä maksettavan työkyvyttömyyseläkkeen saajille eläkeikään saakka.

Useaan eri eläkkeeseen oikeutetut henkilöt

- Jos henkilö on oikeutettu vanhuuseläkkeeseen ja työkyvyttömyyseläkkeeseen, hänelle myönnetään vain yksi eläke eli se, kumpi näistä on suurempi.
- Jos henkilö on oikeutettu vanhuuseläkkeeseen, minkä tahansa työkyvyttömyysasteen perusteella maksettavaan työkyvyttömyyseläkkeeseen sekä lesken- tai lapseneläkkeeseen, hänelle myönnetään näistä eläkkeistä suurin täysimääräisenä sekä puolet toisen eläkkeen prosenttiosuudesta.

Työkyvyttömyyseläkkeiden lisäksi henkilöt voivat saada perhe-etuuksia. Työttömyystuki on yhdistettävissä ensimmäisen ja toisen asteen työkyvyttömyyden perusteella maksettavaan työkyvyttömyyseläkkeeseen. Henkilö, joka saa työkyvyttömyydestä maksettavaa eläkettä, voi saada myös rajoittamatta ansiotuloja.

Kuntoutus ja uudelleen koulutus

Kuntoutusta ja uudelleen koulutusta järjestetään terveyslainsäädännön nojalla. Kuntoutusta voidaan järjestää esimerkiksi ennaltaehkäisevien lääkärintarkastusten, terveyskylpylässä annettavien erityishoitojen ja päivähoitojen, erityishoitokuponkien, pakollisten erityishoitojen sekä asiantuntijan suosituksen mukaisesti annettujen kuntoutushoitojen muodossa.

Hoitotukea maksetaan henkilöille, joka huolehtii itse päivittäin ja järjestelmällisesti perheenjäsenestään tai muusta henkilöstä, joka on osittain, huomattavasti tai täysin invalidi. Sitä maksetaan sosiaaliturvajärjestelmästä.

Työkyvyttömyysetuuksien saaminen

Tšekin sosiaaliturvahallinnon valtuuttama lääkäri vahvistaa potilaan työkyvyttömyysasteen.

Luku VI: Vanhuuseläkkeet ja -etuudet

Vanhuusetuuksien saamisen edellytykset

Jos henkilö on saavuttanut miesten lakisääteisen eläkeiän plus viisi vuotta, häneltä edellytetään vähintään 17 vakuutusvuotta. Jotta henkilö voisi jäädä eläkkeelle lakisääteisessä eläkeiässä, häneltä edellytetään vähintään 28 vakuutusvuotta, jos hän on saavuttanut eläkeiän vuonna 2012. Vaadittava vakuutusvuosien ikä nostetaan 35 vuoteen vuonna 2018 ja siitä eteenpäin. Eläkeikä vaihtelee sukupuolen mukaan. Miehet voivat jäädä eläkkeelle saavutettuaan 62 vuoden ja 4 kuukauden iän, kun taas naisten eläkeikä riippuu heidän kasvattamiensa lasten määrästä seuraavasti:

- ei lapsia: 60 vuotta ja 8 kuukautta
- yksi lapsi: 59 vuotta ja 8 kuukautta
- kaksi lasta: 58 vuotta ja 8 kuukautta
- kolme tai neljä lasta: 57 vuotta ja 8 kuukautta
- vähintään viisi lasta: 56 vuotta ja 8 kuukautta.

Miesten eläkeikää nostetaan asteittain kahdella kuukaudella ja naisten eläkeikää neljällä kuukaudella joka vuosi, kunnes miesten sekä lapsettomien tai yhden lapsen saaneiden naisten eläkeikä on 65 vuotta ja vähintään kaksi lasta saaneiden naisten eläkeikä on 62–64 vuotta.

Mitä järjestelmä kattaa?

Määrät

Henkilön tulot ja hänen vakuutusaikansa pituus ratkaisevat eläkkeen määrän. Laskentamenetelmä eli eläkkeen kaava muodostuu kahdesta osasta: kiinteämääräisestä perussummasta, joka on 2 230 korunaa (87 euroa) kuukaudessa, sekä ansiosidonnaisesta prosenttiosuudesta, jota laskettaessa otetaan huomioon henkilökohtainen laskentaperuste ja se, kuinka monta vuotta henkilö on maksanut vakuutusmaksuja (1,5 % henkilökohtaisesta laskentaperusteesta jokaista vakuutusvuotta kohden). Pienimmän prosenttiosuuden mukainen määrä on 770 korunaa (30 euroa).

Henkilökohtainen viitemäärä perustuu henkilön keskimääräisiin bruttoansioihin eläkkeelle jäämistä edeltävien vuosien ajalta. Tämä kausi oli alun perin kymmenen vuotta, ja sitä pidennetään yhden vuoden verran kutakin vuotta kohden enintään 30 kalenterivuoteen. Se kattaa tällä hetkellä kaikki tulot vuodesta 1985 lähtien. Kaikki huomioon otetut tulot sidotaan keskipalkkaindeksiin. Henkilökohtainen viitemäärä lasketaan näistä bruttotuloista seuraavalla kaavalla:

- alle 11 000 korunaa (427 euroa): huomioon otetaan 100 %
- 11 000–28 200 korunaa (427–1 095 euroa): huomioon otetaan 30 %
- yli 28 200 korunaa (1 095 euroa): huomioon otetaan 10 %.

Tarkistaminen

Eläkkeitä tarkistetaan säännöllisesti joka vuosi. Korotus on vähintään 100 % hintaindeksin noususta (edellisen vuoden heinäkuuta edeltäneiden 12 kuukauden ajalta) ja kolmannes palkkojen reaalkasvusta (edellisen vuoden tammikuun 1. päivää edeltäneiden 12 kuukauden ajalta).

Eläkkeitä voidaan tarkistaa hallituksen asetuksella, jotta lainsäädäntöprosessi nopeutuu ja jotta eläkkeiden määrä vastaa jatkuvasti hinta- ja palkkatason kehitystä. Myös henkilökohtaisen laskentaperusteen raja-arvoja tarkistetaan säännöllisesti jo myönnettyjen ja uusien eläkkeiden välisen suhteen sekä eläkkeiden ja tulojen välisen suhteen säilyttämiseksi. Tulorajoja ei sovelleta. Kaikki ansiot sallitaan.

Varhaiseläke ja eläkkeelle jäämisen lykkääminen

Eläkkeen ansiosidonnainen määrä pienenee 0,9 % kutakin sellaista (alkavaa) 90 päivän eläkkeennostamisjaksoa kohti, joka ajoittuu normaalia eläkeikää edeltävään 720 päivän viitejaksoon, sekä 1,5 % kutakin tätä viitejaksoa edeltävää 90 päivän eläkkeennostamisjaksoa kohti, enintään kuitenkin kolmen vuoden ajalta.

Eläke katsotaan lykätyksi, jos sen nostaminen alkaa aikaisintaan 90 päivää normaalin eläkeiän saavuttamisen jälkeen. Eläkkeen laskentaperustetta nostetaan 1,5 % jokaisen 90 päivän jakson osalta, jonka verran eläkkeen nostamista siirretään ja henkilö harjoittaa taloudellista toimintaa.

Jos vanhuuseläkkeen saaja työskentelee (ja saa ainoastaan puolet eläkkeestään), hänen eläkettään korotetaan 1,5 % kutakin 180 kalenteripäivän jaksoa kohti tai, jos hän työskentelee ja saa täysimääräistä eläkettä, 0,4 % kutakin 360 päivän jaksoa kohti.

Vanhuusetuuksien saaminen

Tšekin tasavallassa on käytössä pakollinen sosiaalivakuutusjärjestelmä, joka rahoitetaan työnantajien ja palkansaajien vakuutusmaksuilla ja josta maksetaan korvauksia sen perusteella, millaiset ansiotulot edunsaajalla on ollut vakuutusaikana. Eläkkeet myönnetään yleensä sosiaalivakuutusjärjestelmästä. Järjestelmästä maksetaan eläkettä sen perusteella, millaiset ansiotulot henkilöllä on ollut vakuutusaikana. Palkansaajien, heihin rinnastettavien henkilöiden (esimerkiksi toisen asteen oppilaitoksessa tai yliopistossa opiskelevien opiskelijoiden 1. tammikuuta 2010 edeltävien opintojaksojen osalta sekä työttömien, lapsia/vammaisia hoitavien henkilöiden, varusmiesten jne.) ja itsenäisten ammatinharjoittajien on kuuluttava järjestelmään. Eläkevakuutuslaissa tarkoitettujen henkilöiden on maksettava eläkevakuutusmaksuja, jos he täyttävät laissa asetetut ehdot. Useimmat maksavat vakuutusmaksuja lain nojalla ilman, että heidän tarvitsee ilmoittautua vakuutuksen piiriin. Poikkeuksen muodostavat henkilöt, jotka hoitavat itse huollettavaan olevaa (alle kymmenvuotiaista) lasta, jonka avuntarve on neliportaisella asteikolla tasoa yksi, tai vanhempaa, apua tarvitsevaa henkilöä, jonka avuntarve on neliportaisella asteikolla tasoa kaksi, jos he kuuluvat hänen kanssaan samaan kotitalouteen (jos kyseessä on lähisukulainen, tätä ehtoa ei sovelleta). Näissä tapauksissa henkilö voi alkaa maksaa vakuutusmaksuja, jos hän jättää hoitojakson arviointia koskevan hakemuksen eläkehakemukseensa liittyvän hoitojakson aikana tai sen jälkeen. Hakemukset toimitetaan sen alueen sosiaaliturvalaitokselle, jossa toisen henkilön huollettavakseen ottanut henkilö asuu vakituisesti.

Itsenäiset ammatinharjoittajat

Itsenäisten ammatinharjoittajien on ilmoitettava vakituisen asuinpaikkansa sosiaaliturvalaitokselle (tai ellei heillä ole vakituista asuinpaikkaa Tšekin tasavallassa, sen alueen sosiaaliturvalaitokselle, jolla he harjoittavat itsenäisesti ammattiaan) ryhtymisestään ensimmäistä kertaa tai uudelleen itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi tai yhteistyöstään itsenäisen ammatinharjoittajan kanssa taikka itsenäisen ammatinharjoittamisen lopettamisesta. Ilmoitus on tehtävä ennen ilmoitettavaa tapahtumaa seuraavan kalenterikuukauden kahdeksatta päivää.

Vapaaehtoiset vakuutukset

Yli 18-vuotias henkilö voi maksaa eläkevakuutusmaksuja vapaaehtoisesti, jos hän on toimittanut vakuutuslaitokselle asiaa koskevan hakemuksen ja jos vakuutusmaksut kattavat ajanjakson, jolloin

- henkilö on työttömänä työnhakijana eikä hän saa työttömyystukia, kun tämä ajanjakso ylittää lain mukaisen yhden vuoden / lain mukaiset kolme vuotta
- henkilö opiskelee toisen asteen oppilaitoksessa, korkeakoulussa tai yliopistossa, lukuun ottamatta lain kattamia kuutta ensimmäistä opiskeluvuotta henkilön täytettyä 18 vuotta (jos toteutunut ennen 1. tammikuuta 2010)
- henkilö oleskelee ulkomailla Tšekin tasavallan diplomaattiedustustossa työskentelevän henkilön puolisona
- henkilö harjoittaa ansiotoimintaa ulkomailla
- henkilö tekee vapaaehtoistyötä järjestössä, jonka kanssa hän on tehnyt asiasta sopimuksen vapaaehtoistyöstä annetun lain nojalla.

Kahdessa ensimmäisessä edellä mainituista tapauksista hakemuksen vakuutusjärjestelmään liittymisestä voi jättää ja vakuutusmaksuja maksaa milloin tahansa ennen eläkehakemuksen tekemistä. Henkilö, joka harjoittaa ansiotoimintaa ulkomailla tai tekee vapaaehtoistyötä, voi maksaa vakuutusmaksuja taannehtivasti enintään kahden vuoden ajalta ennen vakuutushakemuksen tekemistä.

Kaikki muut 18 vuotta täyttäneet voivat maksaa eläkevakuutusmaksuja vapaaehtoisesti. He voivat kuitenkin maksaa maksuja taannehtivasti enintään yhden vuoden ajalta ennen vakuutusmaksuhakemuksen tekemistä. Näin voi siis karttua yhteensä 10 eläkevakuutusvuotta. Hakemukset on tehtävä henkilön vakituisen asuinpaikan sosiaaliturvalaitokselle. Eläkevakuutus käsittää seuraavat eläkkeet:

- vanhuuseläke
- työkyvyttömyyseläke
- leskeneläke ja lapseneläke.

VII luku: Eloojääneiden etuudet

Edellytykset jälkeojääneiden etuuksien saamiseksi

Vakuutetun leskellä ja lapsilla on oikeus perhe-eläkkeisiin. Perhe-eläkkeen saamiselle asetetut ehdot täyttyvät, jos menehtynyt vakuutettu oli joko vanhuuseläkkeen tai työkyvyttömyyseläkkeen edunsaaja tai oikeudenomistaja tai jos hänen kuolemansa johtui työtapaturmasta tai ammattitaudista. Orvot voivat olla oikeutettuja jälkeojääneen (orvon) eläkkeeseen, jos menehtynyt vanhempi oli täyttänyt vähintään puolet täyden työkyvyttömyyseläkkeen työssäoloehdoista (ts. 2 vuotta ja 6 kuukautta 10 viime vuoden tai 5 vuotta 20 viime vuoden aikana). Lisäksi orvon tulee olla elätettävä ja alle 26-vuotias, jos hän jatkaa opiskelua tai ammatillista koulutusta.

Mitä järjestelmä kattaa?

Määrät

Leskeneläke:

- perusosa: 2 230 korunan (87 euron) kiinteämääräinen summa kuukaudessa
- prosentuaalinen osa: 50 % perussummasta, jota menehtynyt vakuutettu sai tai olisi voinut saada.

Mikäli leski avioituu uudelleen, eläkkeen maksaminen päättyy ja leskelle maksetaan kertakorvauksena summa, jonka määrä on 12 kertaa kuukausittaisen eläkkeen määrä.

Lapset:

- perusosa: 2 230 korunan (87 euron) kiinteämääräinen summa kuukaudessa
- prosentuaalinen osa:
 - toisen vanhempansa menettäneet lapset: 40 % perussummasta, jota menehtynyt vakuutettu sai tai olisi voinut saada
 - molemmat vanhempansa menettäneet lapset: 40 % kummankin vanhemman eläkkeiden prosentuaalisesta osasta.

Vähimmäiseläke:

- perusosa: kiinteämääräinen etuus: 2 230 korunaa (87 euroa) kuukaudessa
- prosentuaalinen osa:
 - leski: 385 korunaa (15 euroa) kuukaudessa
 - puoliorvot ja orvot: 308 korunaa (12 euroa) kuukaudessa.

Leskeneläkettä myönnetään aina vuodeksi siitä päivästä, jolloin vakuutettu kuoli. Sen maksamista jatketaan vielä tämän jälkeen, jos

- henkilö on saavuttanut eläkeiän
- leskellä on alle neljä vuotta aikaa miehille asetetun eläkeiän saavuttamiseen
- leskellä on todettu kolmannen asteen työkyvyttömyys
- leskellä on huollettavanaan lapsi tai
- leski huolehtii lapsesta tai edesmenneen puolisonsa vanhemmasta, joka elää samassa kotitaloudessa ja jonka avuntarve on neliportaisella asteikolla tasoa kaksi.

Eloonjääneiden etuuksien saaminen

Hakemukset on tehtävä henkilön vakituisen asuinpaikan sosiaaliturvalaitoksen toimipaikassa.

VIII luku: Työtapaturma- ja ammattitautietuudet

Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saamisen edellytykset

Jokaisella työnantajalla, jolla on vähintään yksi työntekijä, on lain nojalla vastuuvakuutus työntekijöille työtapaturman tai ammattitaudin vuoksi aiheutuvien vahinkojen varalta. Tämä vakuutus tarjoaa useita etuuksia kaikille palkansaajille poikkeuksitta ja heidän perheenjäsenilleen sekä tietyille henkilöryhmille (esimerkiksi eläkkeensaajille ja opiskelijoille). Kaikkien yritysten ja organisaatioiden on otettava pakollinen vakuutus, jolla ne vakuuttavat työntekijänsä työtehtävien hoitamisesta johtuvan tai siihen suoraan liittyvän vammautumisen, sairastumisen tai kuoleman varalta. Ammattitautien osalta yrityksiin sovelletaan yhdistettyä järjestelmää, joka on kehitetty ammattitautiluettelon pohjalta. Työterveyspalvelusta vastaava elin on asettanut tiettyihin ammatteihin ja tiettyjen ekologisten riskien osalta sovellettavat ylimmät altistumistasot. Kun henkilö hakee korvausta altistumisesta haitallisille olosuhteille, kemikaaleille tai vaaralliselle melulle, ei sovelleta altistumisen vähimmäiskestoja koskevia ehtoja.

Mitä järjestelmä kattaa?

Tilapäinen työkyvyttömyys

Tilapäisen työkyvyttömyyden yhteydessä palkansaajat voivat valita vapaasti lääkärin, paitsi kun kyse on ennalta ehkäisevästä hoidosta, jota yritysten omat terveydenhoitokeskukset antavat. Työnantaja maksaa lääkärin hoidosta aiheutuvat kulut, niin sanotut ”kohtuulliset kulut” (jotka vahvistetaan lainsäädännössä). Etuuksien kesto ei rajoiteta. Työkyvyttömyydestä johtuvasta ansiotulon menetyksestä maksettavaa korvausta saa 65 vuoden ikään asti. Työnantajalla on rajoittamaton vastuu vahingoista, ellei häntä ole vapautettu vastuusta osittain tai kokonaan. Korvauksen määrä vastaa niiden keskimääräisten ansioiden, joita palkansaaja sai ennen tapaturmaa tai ammattitautia, sekä työttömyyskorvausten kokonaismäärän välistä erotusta.

Pysyvä työkyvyttömyys

Mikäli henkilö on työkyvytön, Tšekin sosiaaliturvahallinnon valtuuttama lääkäri vahvistaa hänen työkyvyttömyysasteensa. Jos työkyvyttömyysaste on vähintään 66 %, henkilö katsotaan täysin työkyvyttömäksi (täydellinen invaliditeetti). Osittainen invaliditeetti vastaa 33 prosentin suuruista työkyvyn alenemaa. (Näissä tilanteissa henkilölle myönnetään työkyvyttömyyseläke.)

Elinkoron (korvauksen) laskentaperusteena käytetään henkilön aiempia tuloja eli hänen keskimääräistä bruttopalkkaansa työkyvyttömyyttä edeltäneiden kolmen kuukauden ajalta. Sillä varmistetaan, että vakuutetun tulot pysyvät tapaturman tai sairauden jälkeen tasolla, joka vastaa keskimääräistä palkkaa, jota hän sai ennen vahinkoa, ja siinä otetaan huomioon työkyvyttömyyskorvaukset, joita vakuutetulle on saatettu maksaa tapaturman tai sairauden jälkeen. Työnantaja maksaa tämän korvauksen joka kuukausi sen kalenterikuukauden loppuun saakka, jonka aikana edunsaaja täyttää 65 vuotta. Edunsaajan huollettavina olevista henkilöistä tai hänen tarvitsemastaan ulkopuolisen henkilön avusta ei makseta minkäänlaista lisää. Tätä korvausta voidaan maksaa, vaikka henkilö saisi ansiotuloa uudesta työstä, sillä tulojen

menetyksen perusteella maksettava korvaus määritellään suhteessa niihin tuloihin, joita henkilö sai ennen työtapaturmaa. Sitä voidaan myös maksaa, vaikka henkilö saisi muita eläkkeitä.

Muut etuudet

Henkilölle voidaan maksaa korvausta kivusta ja hänen sosiaalisen elämänsä rajoittumisesta. Tämä korvaus lasketaan lääkärin lausunnon perusteella pistejärjestelmää käyttäen.

Lisäksi voidaan maksaa korvausta aineellisesta vahingosta. Tämä korvaus kattaa kaiken työtapaturmasta tai ammattitaudista johtuvan vahingon, jota edellä mainitut korvaukset eivät kata (kyvyttömyys tehdä kotitöitä, minkä vuoksi henkilö on riippuvainen maksullisesta avusta).

Lääkärinhoidon maksaneelle henkilölle voidaan maksaa korvausta hoitoon liittyvistä kohtuullisista kuluista.

Suojatyöpajat ja suojatyöpaikat tarjoavat työtä henkilöille, joiden ei ole mahdollista saada työtä tavanomaisilta työmarkkinoilta. Suojatyöpajoissa yli 60 % henkilökunnasta on henkilöitä, joiden työkyky on alentunut. Suojatyöpaikassa heidän osuutensa ei ole yhtä suuri, vaan suojatyöpaikka on mukautettu sellaiseksi, että yhden tai useamman vammaisen henkilön on mahdollista työskennellä siellä. Suojatyöpaikasta voidaan puhua myös silloin, kun vammaisen henkilö työskentelee kotoa käsin. Nämä ohjelmat rahoittaa työvoimavirasto työnantajan, työkyvyttömän tai työkyvyttömiä edustavan elimen pyynnöstä.

Uudelleenkoulutuksesta vastaa yleensä julkinen työvoimapalvelu, joka maksaa koulutuksesta aiheutuvat kustannukset. Jos koulutus järjestetään kaukana osallistujan kotoa, työvoimapalvelu maksaa myös ateria-, majoitus- ja matkakustannukset. Koulutusohjelmat kestävät yleensä enintään kolme kuukautta.

Työnantajien on muutettava työpaikka vammaisille työntekijöille sopivaksi ja tarjottava heille ammatillista koulutusta. Kaikkien työnantajien, joilla on yli 20 työntekijää, on varattava vähintään 4,5 % työpaikoista vammaisille ja lisäksi 0,5 % työpaikoista vakavasti vammaisille. Alueelliset työvoimatoimistot auttavat vammaisia etsimään heille sopivaa työtä. Työvoimatoimistoissa työskentelee asiaan erikoistuneita henkilöitä, jotka ovat suoraan yhteydessä työnantajiin.

Kuolemantapauksen yhteydessä

Henkilön kuoleman johdosta maksettavat etuudet:

- asianomaisen perheelle maksetaan korvausta hoitokuluista; korvaus maksetaan perheenjäsenille, joita menehtynyt henkilö elätti tai joiden huoltaja hän oli;
- kiinteämääräiset kertakorvaukset:
 - puolisolle: 240 000 korunaa (9 317 euroa)
 - orvolle: (huollettavana oleva lapsi): 240 000 korunaa (9 317 euroa)
 - vanhemmalle/vanhemmille (joka kuuluu / jotka kuuluvat samaan talouteen): 240 000 korunaa (9 317 euroa)
 - työehtosopimuksissa tai työnantajan hyväksymissä sisäisissä säännöissä voidaan määrätä myös suuremmista summista.
- keskimäärin työntekijän kuukausituloista korvataan enintään 50 % (80 %), ellei perheessä ole muita tuloja

- perheelle korvataan toimeentulokustannukset; tältä osin ei sovelleta mitään vainajan karenssiaikaa koskevaa ehtoa eikä puolison ikää, ammatillista asemaa tms. koskevaa ehtoa.
- hautajaiskulut korvataan ne maksaneelle henkilölle; korvaussummasta vähennetään pakollinen hautausavustus, joka maksetaan julkisesta sosiaaliturvajärjestelmästä asianomaisen kaikille perheenjäsenille
- orvoille myönnetään lapseneläke.

Hautausavustuksen määrä on 5 000 korunaa (194 euroa). Sitä maksetaan jokaiselle henkilölle, joka on järjestänyt sellaisen Tšekin tasavallassa kuolinpäivänään vakituisesti asuneen henkilön hautajaiset, jolla oli huollettava lapsi. . Hautausavustus maksetaan julkisesta sosiaaliturvajärjestelmästä.

Työtapaturma- ja ammattitautietuuksien saaminen

Korvauksen maksaa organisaatio, jossa palkansaaja työskenteli viimeksi ennen sairastumistaan. Siitä, kuinka pian sairaudesta on ilmoitettava ensimmäisten oireiden ilmaannuttua niiden laadusta riippumatta, on olemassa tiettyjä sääntöjä.

IX luku: Perhe-etuudet

Perhe-etuuksien saamisen edellytykset

Lapsilisä

Lapsilisä (*Přídavek na dítě*) on yleinen, verovaroin rahoitettava sosiaaliturvajärjestelmä, josta Tšekin tasavallan kaikki asukkaat, joiden lapset asuvat Tšekin tasavallassa, voivat saada ansiosidonnaista tarveharkintaista tukea.

Tukea myönnetään lapsista, jotka asuvat vakituisesti Tšekin tasavallassa. Tukea voidaan maksaa oppivelvollisuuden päättymiseen asti (eli yleensä 15 vuoden ikään asti), mutta maksuaikaa voidaan pidentää 26 vuoden ikään asti, jos lapsi suorittaa korkeakouluopintoja tai ammatillisia opintoja tai ei voi työskennellä tai opiskella tulevaa ammattia varten vakavista terveydellisistä syistä. Lapsilisään ovat oikeutettuja vain perheet, joiden tulot jäävät 2,4 kertaa alle perheiden vähimmäistulon (*Životní minimum*).

Vanhempainraha

Vanhemmille maksettava kasvatusavustus (*Rodičovský příspěvek*) on tarkoitettu vanhemmille, jotka huolehtivat itse kokopäiväisesti pienestä lapsesta. Se on kiinteämääräinen avustus, jota maksetaan yleisestä, verovaroin rahoitettavasta sosiaaliturvajärjestelmästä henkilöille, joihin sovelletaan Tšekin tasavallan lakeja tai jotka asuvat vakituisesti Tšekin tasavallassa ja joiden lapset asuvat Tšekin tasavallassa. Vanhempi voi hakea vanhempainavustusta, jos hän huolehtii itse kokopäiväisesti ja säännöllisesti perheen nuorimmasta lapsesta.

Syntymäavustus

Tämä avustus on kertaluonteinen etuus pienituloisille perheille, ja sen tarkoituksena on auttaa perhettä selviytymään ensimmäisen lapsen syntymään liittyvistä kuluista. Perheillä on oikeus syntymäavustukseen, jos perheen tulot lapsen syntymää edeltävän kalenterivuoden neljänneksen ajalta ovat enintään 2,4 kertaa perheen vähimmäistoimeentulon suuruiset.

Muut etuudet

Muita perhe-etuuksia ovat

- ottolapsen tuki
- kasvatusvanhempien tuki
- kasvatusapu
- avustus moottoriajoneuvon hankintaan

Mitä järjestelmä kattaa?

Lapsilisä

Lapsilisän määrä on kiinteä ja riippuu lapsen iästä. Sitä maksetaan

- 500 korunaa (19 euroa) alle kuusivuotiaasta lapsesta
- 610 korunaa (24 euroa) alle 6–15-vuotiaasta lapsesta
- 700 korunaa (27 euroa) alle 15–26-vuotiaasta lapsesta.

Vanhempainraha

Vanhempainrahaa maksetaan, kunnes 220 000 korunan (8 541 euron) kokonaismäärä on saavutettu, enintään kunnes lapsi täyttää neljä vuotta.

Edellyttäen, että ainakin toinen vanhemmista on sairausvakuutettu, vanhempi voi valita vanhempainrahan suuruuden (tietyissä rajoissa) ja siten sen maksuajan pituuden.

Vanhempainrahan suuruus perustuu sairauspäivärahan perustana olevaan päivittäiseen määrään.

Vanhempainraha ei ole tarveharkintainen. Avustusta saava vanhempi voi harjoittaa myös ansiotoimintaa, jos lasta hoitaa tällöin toinen aikuinen henkilö.

Lisätietoja [MISSOC-taulukosta](#).

Syntymäavustus

Syntymäavustuksen määrä on 13 000 korunaa (505 euroa) ensimmäistä elävänä syntyneitä lasta kohti. Jos syntyy kaksoset (tai useampia lapsia samalla kertaa), määrä on 19 000 korunaa (757 euroa).

Perhe-etuuksien saaminen

Perhe-etuuksia hallinnoivat paikalliset alueelliset työvoimatoimistot ja niiden toimipisteet.

X luku: Työttömyys

Työttömyysetuuksien saamisen edellytykset

Tšekin tasavallan sosiaalivakuutusjärjestelmästä maksetaan ansiosidonnaisia työttömyystukia enintään viiden kuukauden ajan (kahdeksan kuukauden ajan, jos henkilö on 50–55-vuotias, ja 11 kuukauden ajan, jos hän on yli 55-vuotias). Työttömyystukia voidaan maksaa kaikille Tšekin tasavallan ja Euroopan unionin kansalaisille, jotka täyttävät seuraavat ehdot:

- hän ei saa työskennellä tai opiskella.
- hän on ilmoittautunut työnhakijaksi alueelliseen työvoimatoimistoon, eikä hän ole oikeutettu vanhuuseläkkeeseen
- hänelle on täytynyt kertyä ansiotyöstä tai muusta työstä (tai ansiotyötä korvaavista jaksoista, esimerkiksi lapsen kotihoidosta) peruseläkevakuutusajaa 12 kuukautta viimeisten kahden vuoden ajalta.

Ellei työnhakija täytä tiettyjä ehtoja (etenkin ellei hän tee yhteistyötä alueellisen työvoimatoimiston kanssa), hänet poistetaan määrääjäksi työvoimatoimiston rekisteristä. Rekisteriin pääsee takaisin kuuden kuukauden kuluttua. Hänen on myös maksettava takaisin hänelle aiheettomasti maksetut tuet.

Työttömyysetuutta ei makseta, jos hakija saa irtisanomisajan palkkaa. Kun irtisanomisajan palkan maksaminen päättyy (esimerkiksi 3 kuukauden jälkeen), työttömyysetuutta aletaan maksaa.

Yhteensopivuus muiden tulojen kanssa

Työttömyystuet ovat yhdistettävissä perhe-etuksiin, puutteenalaisten etuuksiin (*Dávky pomoci v hmotné nouzi*) ja vammaisten sosiaalietuuksiin. Työttömyystukia ei voi yhdistää työstä saataviin ansioihin.

Henkilö voi tehdä lyhytaikaista työtä enintään kolme kuukautta, jos hän ottaa vastaan koulutustaan ja kokemustaan vastaamatonta työtä, ja hän on velvollinen suorittamaan maksuja eläkevakuutusjärjestelmään.

Mitä järjestelmä kattaa?

Henkilön aiemmat tulot ja työttömyyden kesto ratkaisevat työttömyystukien määrän. Työttömyysetuuksien määrä lasketaan edellisen neljännesvuoden kuukausittaisten nettotulojen perusteella. Jos henkilö täyttää aiempaa työskentelyä koskevan ehdon hyvitettyjen työskentelyjaksojen perusteella tai hän ei voi todistaa keskimääräisten kuukausittaisten nettoansiodensa määrää tai hänen kohdallaan tätä määrää ei voida arvioida, sovelletaan toista viitemäärää eli kansallista keskipalkkaa etuuden hakemista edeltävän vuoden ensimmäisen neljänneksen ja kolmannen neljänneksen välisenä aikana.

Työttömyystuen määrä pienenee ajan mittaan siten, että sitä maksetaan

- 65 % viitepalkasta ensimmäisten kahden kuukauden ajan
- 50 % viitepalkasta seuraavien kahden kuukauden ajan

- 45 % viitepalkasta tuenmaksuajan loppuajan
- 60 % viitepalkasta uudelleenkoulutuksen aikana
- 45 % viitepalkasta koko tukikauden ajalta siinä tapauksessa, että henkilö on jättänyt työnsä omasta tahdostaan tai sopimalla asiasta työnantajansa kanssa.

Työttömyystuen enimmäismäärä on 0,58 kertaa (uudelleenkoulutuksen aikana 0,65 kertaa) kansallisen keskipalkan verran etuuden hakemista edeltävän vuoden ensimmäisen neljänneksen ja kolmannen neljänneksen väliseltä ajalta.

Työttömyysetuuksien saaminen

Hakijan on ilmoitettava työnhakijaksi työvoimatoimistoon, haettava työttömyystukea ja täytettävä säädetyt edellytykset.

XI luku: Vähimmäistoimeentulo

Vähimmäistoimeentuloetuuksien saamisen edellytykset

Puutteenalaisten tuki

Puutteenalaisten tukijärjestelmästä (*SAMN, Systém pomoci v hmotné nouzi*) maksetaan vähimmäistuen takaavia etuuksia. Järjestelmä on tarkoitettu henkilöille, joiden tulot ovat riittämättömät. Sen tarkoituksena on turvata elämiseen ja asumiseen liittyvät perustarpeet. Avun saaminen edellyttää sitä, että henkilön tulot ovat pienet ja hänellä on heikot mahdollisuudet parantaa tilannettaan omin voimin (tekemällä työtä, hyödyntämällä omaisuuttaan ja käyttämällä muita etuoikeuksia). Puutteenalaisten tukijärjestelmästä maksettavat etuudet ovat tarveharkintaisia.

Mitä järjestelmä kattaa?

Puutteenalaisten tuki

Tästä järjestelmästä maksetaan kolmenlaisia etuuksia:

- Toimeentulotukea (*Příspěvek na živobytí*) maksetaan henkilölle tai perheelle, jonka tulot eivät riitä perustarpeiden turvaamiseen (asumiseen liittyviä tarpeita lukuun ottamatta). Sen määrä lasketaan vähentämällä henkilön tai perheen elinkustannuksista kyseisen henkilön tai perheen tulot, joista on vähennetty kohtuulliset asuinkustannukset (kohtuulliset asuinkustannukset ovat asuinkustannukset, joiden määrä on enintään 30 %, Prahassa 35 %, henkilön tai perheen tuloista). Elinkustannukset vahvistetaan tapauskohtaisesti. Arvioinnissa otetaan huomioon henkilön tai perheen tulot, toimenpiteet ja mahdollisuudet.
- Asumislisää (*Doplatek na bydlení*) maksetaan henkilölle tai perheelle, jonka tulot eivät riitä kattamaan kohtuullisia asuinkustannuksia. Sen on tarkoitus kattaa kohtuullisten asuinkustannusten ja elinkustannusten välinen ero. Kohtuulliset asuinkustannukset käsittävät vuokran, asumiseen liittyvät palvelut ja energiakulut.
- Ylimääräinen välitön avustus (*Mimořádná okamžitá pomoc*) on laissa määritellyssä vaikeassa tilanteessa oleville henkilöille maksettava kertaluonteinen etuus. Sen määrä riippuu tilanteesta, joka avustuksella on tarkoitus ratkaista.

Vähimmäistoimeentuloetuuksien saaminen

Puutteenalaisten tuki

Sosiaalituki on järjestetty keskitetysti, mutta paikalliset työvoimatoimistot ja niiden toimipisteet maksavat etuuksia samoin ehdoin koko maassa, ja ne arvioivat puutteenalaisen tilanteen hänen pyynnöstään. Tuen myöntämisestä tehdään päätös määrämuotoisen tukihakemuksen toimittamisen jälkeen.

Jotta henkilö voidaan katsoa puutteenalaiseksi, häneltä edellytetään halua tehdä työtä. Ellei tuensaaja ole työsuhteessa tai vastaavassa suhteessa, hänen täytyy

- ilmoittautua työvoimatoimistoon työnhakijaksi
- etsiä aktiivisesti työtä
- ottaa vastaan mitä tahansa työtä (myös lyhytaikaista tai huonommin palkattua työtä)
- osallistua aktiivisiin työllisyyspoliittisiin ohjelmiin, julkisiin töihin, julkisiin palveluihin jne.

Tiettyihin henkilöihin ei sovelleta työskentelyyn liittyvää vaatimusta heidän ikänsä, terveydentilansa tai perhetilanteensa vuoksi. (Tällaisia henkilöitä ovat esimerkiksi 68 vuotta täyttäneet, eläkkeensaajat, vammaiset, pieniä lapsiaan hoitavat vanhemmat sekä henkilöt, jotka hoitavat avusta riippuvaisia henkilöitä, huollettavia lapsia ja tilapäisesti sairaita.)

Tuen myöntäminen edellyttää henkilön tai perheen parissa tehtävää sosiaalityötä. Sosiaalisen tilanteen selvittäminen ja kotikäynnit ovat olennainen osa puutteenalaisten tukijärjestelmässä tehtävää arviointia.

XII luku: Pitkäaikaishoito

Pitkäaikaishoidon saamisen edellytykset

Pitkäaikaishoitoa annetaan ikääntyneille, vammaisille ja pitkäaikaissairaille, joiden kyky huolehtia itsestään ja elää itsenäisesti on heikentynyt (päivittäisiin keskeisiin toimintoihin (IADL) perustuvat kriteerit: kotityöt, ruoanlaitto, ostosten teko, kuljetukset, sosiaalinen toiminta jne.). Lisäksi pitkäaikaishoidon kohderyhmään kuuluvat henkilöt, jotka tarvitsevat tavallista enemmän apua (päivittäisiin toimintoihin (ADL) perustuvat kriteerit: henkilökohtainen hygienia, pukeutuminen, syöminen, sängystä nouseminen ja sänkyyn meneminen, käveleminen ja suunnistaminen lähiympäristössä jne.).

Mitä järjestelmä kattaa?

Pitkäaikaishoito muodostuu sosiaaliavusta (avusta itsestään huolehtimiseen) ja terveydenhoidosta (sairaanhoitajan antamasta hoidosta). Omaishoitajat (perheenjäsenet, ystävät ja muut vapaaehtoiset) osallistuvat tähän hoitoon apua tarvitsevien henkilöiden kotiympäristössä.

Sosiaalipalvelujen tärkein etuus on hoitotuki, jota maksetaan avusta riippuvaisille henkilöille heidän tarvitsemansa hoidon tai palvelun järjestämistä varten. Hoitotuen määrä riippuu tuensaajan iästä (hän voi olla yli tai alle 18-vuotias) ja avuntarpeesta, jonka määrittely perustuu arvioon (ADL- ja IADL) henkilön kyvystä huolehtia itsestään. Tuen suuruus on 800–12 000 korunaa (31–466 euroa) kuukaudessa. Tuensaaja maksaa saamansa hoidon valtiolta saamallaan hoitotuella.

Hoitoa tarvitseva henkilö ei voi valita luontoisetuuksien ja rahaetuuksien väliä, mutta hän voi käyttää rahaetuuden (hoitotuen) joko ammattimaiseen hoitoon tai omaishoitoon.

Pitkäaikaishoidon saaminen

Pitkäaikaishoitoa ei tarjota kansalaisille yhdestä ainoasta järjestelmästä, vaan se on osittain osa terveydenhuoltojärjestelmää ja osittain osa sosiaalipalvelujärjestelmää, josta vastaa työ- ja sosiaaliministeriö.

Sosiaalipalvelujärjestelmässä hoitotukeen oikeutettujen henkilöiden riippuvuutta avusta arvioivat paikalliset työvoimatoimistot (sosiaalisen riippuvuuden osalta) ja lääkäri (terveydentilasta johtuvan riippuvuuden osalta). Uusi arviointi tehdään, kun avusta riippuvainen henkilö täyttää 18 vuotta tai kun lääkärinlausunnon voimassaolo päättyy terveydentilan muuttumisen vuoksi.

Avusta riippuvaiset henkilöt saavat ammattilaisten apua laitoksissa tai kotona, ja lisäksi omaishoitajat osallistuvat heidän hoitoonsa (varsinkin kotiympäristössä).

Liite: Sosiaaliturvalaitosten yhteystiedot ja hyödyllisiä Internet-osoitteita

Jos haluat tietoa sosiaaliturvakysymyksistä, jotka koskevat useampaa kuin yhtä unionin jäsenvaltiota, voit etsiä sopivaa laitosta Euroopan komission ylläpitämästä laitoshakemistosta sivustolla <http://ec.europa.eu/social-security-directory>.

Työ- ja sosiaaliministeriö (MOLSA)
Ministerstvo Práce a Sociálních Věcí
Na Poricním pravu 1
128 01 Praha 2
Sähköposti: posta@mpsv.cz
<http://www.mpsv.cz>

MOLSA
Työmarkkinoista vastaava osasto
sekce trhu práce
Na Poricním pravu 1
128 01 Praha 2
Sähköposti: posta@mpsv.cz, ssz@mpsv.cz
<http://www.mpsv.cz>

Tšekin tasavallan sosiaaliturvahallinto
Česká Správa Sociálního Zabezpečení
Krizova 25
225 08 Praha 5
Sähköposti: posta@cssz.cz
<http://www.cssz.cz>

Terveysministeriö:
Ministerstvo Zdravotnictví
Palackeho namesti 4
128 00 Praha 2
Sähköposti: verejnost@mzcr.cz
<http://www.mzcr.cz>

Kansainvälisten maksujen keskus
Centrum mezistátních úhrad
nám. W. Churchilla 2
113 59 Praha 3
Sähköposti: info@cmu.cz
<http://www.cmu.cz>

Tšekin tasavallan työvoimatoimisto - pääosasto
Úřad práce České republiky- Generální ředitelství
Karlovo náměstí 1
128 01 Praha 2
E-mail: posta@uradprace.cz
<http://Portal.mpsv.cz/upcr>